

«ماه مبارک رمضان» و «جریان تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی در جمهوری آذربایجان»

سرویس آذربایجان/خبرگزاری آران

خداوند، آمان، / سه‌شنبه، آذربایجان، /
حسن گلی

کارشناس مسائل قفقاز

مقدمه :

واکاوی اوضاع فرهنگی و اجتماعی جمهوری آذربایجان مبین برخی واقعیتهاست که یکی از مهمترین آنها را می توان تحت عنوان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم دومین کشور شیعی جهان - از لحاظ ترکیب جمعیتی - مورد بررسی قرار داد. مردم مسلمان جمهوری آذربایجان پس از استقلال در سال 1991 بسان تشنگانی که یکباره آب زلالی یافته باشند به سوی دین شتافتند و از طریق بازگشایی مساجد و برگزاری برنامه های مختلف مذهبی و نیز برقراری ارتباط گسترده با مجامع دینی و حوزه های علمیه ایران عشق و علاقه قلبی خود به اندیشه های شیعی و فرهنگ ایرانی را نشان دادند که البته بنا به دلایل مختلف این شرایط ادامه نیافت و با لغو مجوز حزب اسلامی باکو که مهمترین نهاد مروج اندیشه های شیعی محسوب می گردید، جریان ترویج تشیع رو به افول گذاشت. دستگیری رهبران حزب اسلامی و ایجاد محدودیتهای فراوان برای اعضای این حزب از سال 1996، تثبیت دولت سکولار در جمهوری آذربایجان و واهمه آن از الگو گیری مردم آذربایجان از انقلاب اسلامی ایران، تبلیغات منفی احزاب ضدایرانی باکو و رقبای منطقه ای و دشمنان فرمانطقه ای علیه ایران در جریان مناقشه قره باغ، سطحی بودن اعتقادات شیعی در بین مردم جمهوری آذربایجان و برخی شتاب زدگیها و بی تدبیریها در نوع ترویج احکام اسلامی در بین مردمی که دهه های متمادی به دور از معارف دینی بودند در مجموع باعث شد چراغ تازه روشن شده اسلام در جمهوری آذربایجان بسیار کم سو شود هرچند که خواست الهی مانع از خاموش شدن کامل آن گردید؛ پس از این جریان؛ مردم مسلمان جمهوری آذربایجان به ویژه دینداران این کشور که پس از قرار داهای گلستان و ترکمنچای همواره سرگذشت غم انگیزی را تجربه کرده بودند دوران مشابهی را پشت سر گذاشتند تا اینکه برخی تحولات داخلی و خارجی باعث گردید که مرحله جدیدی از حیات تشیع در جمهوری آذربایجان آغاز شود که این مرحله را می توان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در میان مردم بزرگترین کشور منطقه قفقاز نامگذاری نمود.

ریشه های جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی در جمهوری آذربایجان»

انتشار مقاله موهن رافیق تقی یف نویسنده نشریه صنعت باکو تحت عنوان «اروپا و ما» در سال 2006م (1385ش) که در آن به طور وقیحانه ای به ساحت مقدس پیامبر گرامی اسلام اهانت شده بود موجب شد احساسات مذهبی جمع کثیری از مردم جمهوری آذربایجان تحریک گردد؛ عکس العمل شدید مراجع تقلید و علمای ایران به این موضوع و راهپیمایی های اعتراض آمیز مردم و دانشگاهیان برخی شهرهای ایران در کنار اعتراضات مردم شیعه آذربایجان در داخل این کشور و نیز در کشورهایی مانند روسیه و... باعث گردید مرحله نوینی از جریان اسلام خواهی مردم جمهوری آذربایجان شروع گردد که در طی آن دولت مجبور به پذیرش خواست مردم در خصوص برخورد با عوامل توهین به پیامبر اسلام گردید. در کنار عامل فوق که یکی از مهمترین دلایل شروع حرکت مذهبی مردم جمهوری آذربایجان در بعد سیاسی – اجتماعی محسوب می گردد برخی عوامل خارجی مانند پیروزی حزب الله لبنان در جنگ سی و سه روزه – که تنها چندماه قبل از موضوع فوق اتفاق افتاده بود- قدرت یابی شیعیان عراق، روی کار آمدن دولت نهم در ایران که بیش از دولتهای قبلی بر اندیشه های دینی در بعد بین المللی تاکید داشت و نیز ایستادگی مردم ایران در موضوعاتی مانند مساله هسته ای و... باعث سرعت گرفتن حرکت های سیاسی – اجتماعی مذهب محور در جمهوری آذربایجان گردید. دلایل فوق در کنار فطرت منطبق بر تعالیم اسلامی مردم آذربایجان و خستگی آنان از آموزه های مکاتب کمونیسم و لیبرالیسم را می توان مهمترین ریشه های پیدایش جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم جمهوری آذربایجان دانست.

مصادیقی از جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در جمهوری آذربایجان

اقداماتی مانند مقاومت مردم شیعه آذربایجان در برابر لایحه منع حجاب در مراکز آموزشی، مقاومت مردم در مقابل افتتاح پارک دوستی اسرائیل، ایستادگی مردم در مقابل ممنوعیت پخش اذان از مناره های مساجد، افزایش روز افزون حجاب اسلامی علیرغم وجود محدودیتهای فراوان، افزایش حضور جوانان در مساجد، افزایش سفر مردم آذربایجان به شهرهای زیارتی مانند مشهد، کربلا، رفتار اجتماعی مردم در مناسبت های اسلامی مانند ماه محرم و ماه رمضان، برگزاری هر ساله روز جهانی قدس علیرغم محدودیتهای فراوان، انجام تظاهرات گسترده در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی در نوار غزه؛ برگزاری مراسم عزاداری در سالروز وفات پیامبر در میدان فضولی باکو علیرغم ضرب و شتم ماموران امنیتی و بالاخره مقاومت سرسختانه مردم در مقابل تخریب مسجد حضرت فاطمه زهرا و... که در اکثر این موارد دستگاه های دولتی آذربایجان پس از مدتها تلاش جهت اجرایی نمودن اهداف خود مجبور به عقب نشینی شده اند؛ جملگی نمونه هایی از جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم جمهوری آذربایجان محسوب می گردند.

واکنشها در مقابل جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در جمهوری آذربایجان

در این میان آنچه بدیهی است اینکه دولت آذربایجان و دولتهای صاحب نفوذ در این جمهوری به خوبی متوجه جریان

آرمان خواهی دینی مردم جمهوری آذربایجان شده اند که در این راستا اقدامات ضد شیعی خود را تشدید نموده اند، مواردی مانند تبلیغ فرهنگ برهنگی غرب در رسانه های تصویری؛ تشدید اقدامات ضد دینی برخی رسانه های مکتوب مانند انتشار کتاب آیات شیطان در پاورقی نشریه یونیکال باکو، ایجاد محدودیتهای فراوان برای بانوان محجبه مانند عدم صدور گذرنامه، عدم صدور شناسنامه؛ جمع آوری نمادهای اسلامی از ادارات دولتی؛ ممنوعیت توزیع کتب شیعی به ویژه رساله های عملیه مراجع ایرانی؛ حمله وحشتناک ماموران امنیتی به مردم عزادار روستای چهار هزار نفری «بن یار» در جمهوری خود مختار نخجوان؛ پی گیری سیاست مسجد ستیزی از طریق تخریب یا تعطیل نمودن مساجد؛ ممنوعیت فعالیت دینی آن دسته از افرادی که در خارج از کشور تحصیل دینی نموده اند؛ ممنوعیت کاندیدا شدن خادمان دینی (روحانیون) در انتخابات مختلف و... از جمله فعالیت های دولت جمهوری آذربایجان در این زمینه می باشد؛ علاوه بر این برخی کارشناسان مسائل قفقاز بر این باورند که یکی از دلایل افزایش سفرهای مسئولین رژیم صهیونیستی و آمریکا به جمهوری آذربایجان واهمه آنان از رشد حرکت های سیاسی و اجتماعی شیعیان جمهوری آذربایجان می باشد که بر مبنای آموزه های دینی صورت می گیرد. سفر سال گذشته شیمون پرز رئیس جمهور، آویگدور لیبرمن وزیر خارجه و ایهود اولمرت نخست وزیر سابق اسرائیل به باکو علیرغم مخالفت شدید مردم آذربایجان و تشدید سیاست مسجد ستیزی دولت آذربایجان به دنبال آن و نیز سفر دولتمردان آمریکایی مانند هایسلستا ولاند دستیار معاون وزیر دفاع آمریکا در امور اروپا، رابرت گیتس وزیر دفاع آمریکا، هیلاری کلینتون وزیر امور خارجه آمریکا طی چند ماه اخیر به جمهوری آذربایجان بیانگر احساس خطر مشترک آنها از «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم دومین کشور شیعی جهان می باشد. البته ناگفته پیداست سفرهای اخیر مسئولین آمریکا اهداف دیگری مانند تقویت وجهه تضعیف شده آمریکا در منطقه و نیز زمینه سازی برای ایجاد پایگاه نظامی در باکو در صورت لزوم و... نیز داشته است.

اخیرا متیو برازا نامزد سمت سفیری آمریکا در جمهوری آذربایجان که از سال 2005 به عنوان معاون وزیر خارجه آمریکا در امور اروپا و آسیا و قفقاز جنوبی و نماینده آمریکا در امور حل مناقشه قره باگکوهستانی مشغول به فعالیت بوده است، اظهار داشته «آذربایجان خود را به عنوان یکی از متفکین اساسی آمریکا در منطقه نشان داده است.» متیو برازا گفته است: «آذربایجان در آستانه اروپا، خاورمیانه و آسیای مرکزی قرار گرفته و با ایران هم مرز است. مردم این کشور مسلمان و دولت آذربایجان هم سکولار است. آذربایجان از لحاظ منابع انرژی به یکی از کشورهای اساسی منطقه تبدیل شده است.» با مذاقه در سخنان فوق می توان الویتهای و نگرانیهای آمریکا در خصوص جمهوری آذربایجان را متوجه شد؛ از نظر دولتمردان آمریکایی؛ وجود دولت سکولار در آذربایجان و اطاعت پذیری آن از دولت آمریکا، موقعیت استراتژیک این کشور و وجود منابع سرشار انرژی در آذربایجان از جمله موارد مطلوب آمریکا در منطقه قفقاز جنوبی است ضمن اینکه هم مرز بودن و البته اشتراکات فرهنگی، تاریخی و مذهبی و ایران و آذربایجان و نیز مسلمان بودن مردم آذربایجان و احتمال بالای الگو گیری آنان از مسلمانان ایران؛ از جمله چالشهای آمریکا در منطقه محسوب می گردد که طبیعی است بهترین راه حل متصور برای آمریکا در این خصوص مقابله با روند «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در آذربایجان می باشد. البته از دیدگاه برخی کارشناسان وجود مرزهای طولانی بین ایران و آذربایجان با توجه به نوع رابطه دولت آذربایجان و آمریکا، فرصت مغتنمی برای اعمال سیاستهای ضد ایرانی آمریکا محسوب می گردد.

احساس خطر از «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم جمهوری آذربایجان به رژیم صهیونیستی و آمریکا اختصاص نداشته بلکه برخی جریانهای انحرافی مانند وهابیت و بهائیت نیز با احساس واهمه از این موضوع، دست به کار شده اند، به طوری که چندی پیش رئیس حزب اسلامی آذربایجان در گفتگو با برخی رسانه های آذربایجان اظهار داشته بود «افکار وهابیت با سرمایه های عربستان در این کشور در حال گسترش است» همچنین محسن صمداف تصریح کرده بود «وهابیان از سال 1997 تاکنون پایگاه هایی را در آذربایجان تاسیس کرده اند و با ساخت و نفوذ در مساجد این کشور به تبلیغ عقاید خود می پردازند.» وی اضافه نموده بود «وهابیان با سوء استفاده از شرایط نامناسب اقتصادی مردم آذربایجان میلیاردها دلار سرمایه گذاری کرده و در حال حاضر این سرمایه گذاری باعث گرایش بالغ بر 15 هزار نفر به این فرقه گردیده است.»

«تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی در جمهوری آذربایجان» و ماه مبارک رمضان

در حال حاضر با فرا رسیدن ماه مبارک رمضان، جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در این جمهوری نمود بیشتری به خود گرفته و این جریان هرچند در بین عموم مردم به صورتی کمرنگ وجود دارد لیکن در بین بخشی از مردم این کشور که در ادبیات عمومی تحت عنوان «دیندار» شناخته می شوند، به صورت کاملا مشخص جریان دارد. معمولا با شروع ماه رمضان در جمهوری آذربایجان در بیشتر مساجد باکو و سایر رایونها و روستاهای آذربایجان به ویژه در مناطق جنوبی این کشور که در مجاورت مرزهای ایران قرار دارند، سفره احسان بر پا می شود و مساجد در این ماه از ازدحام بیشتری نسبت به ماه های دیگر برخوردار است، به ویژه در مساجد بزرگ باکو مانند مسجد حاج سلطانعلی، مسجد مشهدی داداش، گوی مسجد و... حضور انبوه مسلمانان و شور و شوق آنها در برپایی نماز جماعت و سایر برنامه های دینی تصویر کاملا گویایی از یک شهر اسلامی را فرا روی همگان قرار می دهد. در این ماه علاوه بر مساجد، مقبره برخی امامزادگان نسبت به ماه های دیگر، زائران بیشتری دارند و در این محلها نیز افراد ثروتمند با دادن قربانی و... به نیازمندان کمک می کنند؛ در این ماه بیشتر رستوران ها به حالت تعطیل در آمده و افرادی که به عنوان خواننده در این رستوران ها

برنامه موسیقی اجرا می نمایند، به احترام ماه مبارک رمضان برنامه های خود را تعطیل نموده و حتی برخی از آنان، اعم از زن و مرد خود نیز روزه می گیرند. در این ماه مردم جمهوری آذربایجان در شب های قدر با اشتیاق زیادی در مساجد و تکایا به احیا و راز و نیاز با معبود خویش می پردازند. حسینیه ایرانیان باکو در این شب ها، سرشار از مشتاقان آذری است که برای بهره گیری از سخنرانی و مراسم عزاداری در این محل جمع می شوند و خیلی اوقات به دلیل محدودیت جا در محوطه بیرونی حسینیه از مراسم احیا استفاده می کنند. مردم جمهوری بیش از هر زمان دیگری در این ماه خود را نیازمند معارف قرآنی می بینند و از اینکه نمی توانند متن اصلی قرآن را بخوانند ابراز تأسف شدید می نمایند. از دیگر مناسبت های ماه رمضان که جلوه ای دیگر از عشق و علاقه قلبی مردم جمهوری آذربایجان به دین اسلام و جریان «تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» در بین مردم دومین کشور شیعی جهانرا به نمایش می گذارد، روز جهانی قدس است. این روز هرچند در جمهوری آذربایجان روز کاری و غیر تعطیل است، اما بسیاری از مردم این کشور در مساجد جمع می شوند و علیرغم محدودیتهای فراوان با سر دادن شعارهای مرگ بر اسرائیل، مرگ بر آمریکا و مرگ بر اشغالگران صهیونیست و ارمنی، خواستار اتحاد کل جهان اسلام برای آزادسازی اراضی اشغالی مسلمانان و قدس شریف می شوند. خلاصه اینکه در این ماه، مردم شیعه جمهوری آذربایجان که به دلیل سالها دوری از معارف اصیل اسلامی، عموماً برداشتی سطحی از اسلام دارند، بیش از هر زمان دیگری، آمادگی خود را برای آموزش عملی آموزه های دینی و بازگشت به هویت اصیل اسلامی فریاد می زنند .

لازم به توضیح است با شروع ماه رمضان در جمهوری آذربایجان ، رسانه های این کشور تغییر محسوسی در برنامه های خود ایجاد نمی نمایند، هرچند امسال برخی سریالهای ایرانی از این رسانه ها در حال پخش است اما برخی فیلم ها و سریال های مبتدلی که در این ماه از شبکه های تلویزیونی جمهوری آذربایجان پخش می شود، گوی سبقت را از شبکه های غربی ربوده اند و در اغلب شبکه های تلویزیونی جمهوری آذربایجان، نه تنها خبری از برنامه های ویژه ماه مبارک نیست، بلکه برخی شبکه ها مانند شبکه «آ. ت. و» برای لجاجت با مسلمانان در مواقع افطار و سحری صحنه های زشت و مشتمل کننده ای را به نمایش می گذارند.

سخن آخر:

از آنچه مذکور افتاد بیش و پیش از هر موضوعی لزوم پشتیبانی علمی، فکری، معنوی و رسانه ای از «جریان تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» مردم آذربایجان به ذهن متبادر می گردد که در این میان در کنار همه شیعیان گیتی، ملت ایران به ویژه مردم مناطق آذری نشین به دلیل اشتراکات تاریخی، فرهنگی و مذهبی؛ رسالت سنگینی بر عهده دارند. البته بدیهی است که در این عرصه وظیفه اصلی بر عهده علما، دانشگاہیان، اصحاب فکر و اندیشه، اصحاب قلم، اصحاب رسانه و همه نهادها و مجموعه های فرهنگی است، ناگفته پیداست حمایت معنوی مردم ایران از «جریان تعمیق تدریجی آموزه های اصیل شیعی» مردم آذربایجان نه تنها بر پایه شرعی که بلکه بر مبنای عقلی استوار بوده و در راستای تأمین امنیت و منافع ملی قلمداد می گردد، چرا که رژیم صهیونیستی و آمریکا نفوذ در جمهوری آذربایجان را نه هدف غایی خود، بلکه ابزاری می دانند که در وقت لزوم از آن جهت اعمال سیاستهای ضد ایرانی خود استفاده نمایند و بدیهی است که تنها تقویت اعتقادات و باورهای اصیل شیعی در بین مردم جمهوری آذربایجان می تواند آنان را از رسیدن به اهداف خود بازدارد.

در این میان آنچه نایبستی مورد غفلت قرار گیرد رسالت دستگاه دیپلماسی کشور است که بایستی با تقویت روابط همه جانبه با دولت جمهوری آذربایجان به عنوان یکی از دولتهای عضو سازمان ملل متحد زمینه حضور متقابل بخشهای مختلف تجاری، صنعتی، کشاورزی، فرهنگی و... ایران و آذربایجان در یکدیگر را فراهم نموده و ضمن حضور قدرتمند و هدفمند در جمهوری آذربایجان - که هنوز پس از گذشت نزدیک به دو قرن از قرار دادهای گلستان و ترکمنچای می توان نمادهای فرهنگ ایرانی را در آن به نظاره نشست – مانع از یکه تازی قدرتها و کشورهایی گردد که هیچگونه قرابت تاریخی و فرهنگی با جمهوری آذربایجان ندارند.

منابع:

www.birlık.az

www.musavat.com

www.arannnews.ir